

prof. dr hab. Jan Bokszczanin

Legionowo, 29.08.2022

Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina

Filia w Białymstoku

ul. Kawaleryjska 5, Białystok

tel.

**Recenzja pracy doktorskiej mgr. Andrzeja Mikulskiego „Rozwój muzyki organowej w świetle innowacyjności zastosowania instrumentu na przykładzie wybranych utworów solowych i kameralnych od II połowy XX wieku do współczesności”.**

**sporządzona na zlecenie Rady Wydziału Instrumentalnego**

**Akademii Muzycznej im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku w oparciu o Uchwałę Senatu z dnia 15 kwietnia 2019 roku nr 104/2018-2019**

**w związku z przewodem doktorskim w dziedzinie *sztuki*, w dyscyplinie artystycznej: *sztuki muzyczne*.**

Występując do Rady Wydziału Instrumentalnego na podstawie art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, tekst jednolity (Dz.U.2003 r., nr 65, poz. 595 z późn. zmianami), o wszczęciu przewodu na stopień doktora sztuk muzycznych w dyscyplinie instrumentalistyka, **Pan mgr Andrzej Mikulski** przedstawił wraz z wnioskiem Przewodniczącemu Rady dokumentację zgodnie z Paragrafem 1 ust. 1 Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19.01.2018 w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadaniu tytułu profesora, tekst jednolity (Dz. U. poz. 261 z dnia 30.01.2018r.)

W świetle w/wym. ustawy Rada Wydziału, o której mowa, w dniu 15.04.2019 roku podjęła prawomocną uchwałę o wszczęciu przewodu na stopień doktora w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie artystycznej sztuki muzyczne, dla Pana mgr Andrzeja Mikulskiego.

Do nadesłanego mi przez Dziekana Wydziału Instrumentalnego pisma informującego o wyznaczeniu mnie recenzentem w/wym. pracy doktorskiej została dołączona następująca dokumentacja:

1. Praca doktorska mgr. Andrzeja Mikulskiego: płyta CD wraz z opisem Dzieła.
2. Kopia dyplomu magisterskiego
3. Życiorys oraz spis koncertów wraz z programami.
4. Uchwała Nr 104/2018-2019

### **Podstawowe dane o Kandydacie.**

Andrzej Mikulski w 2013 roku ukończył Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina w Warszawie w klasie organów prof. Jarosława Malanowicza oraz dra Romana Szlaużysa. Podczas studiów w Warszawie kształcił się również pod kierunkiem dra hab. Włodzimierza Pawlika w zakresie fortepianu jazzowego. Edukację muzyczną kontynuował jako stypendysta w Konserwatorium Muzycznym CRR w Lyonie (Francja) pod kierunkiem prof. Yvesa Lafargue (organy), prof. Herve Billaut (fortepian klasyczny), prof. Mario Stancheva (fortepian jazzowy). Podczas studiów w Lyonie był organistą tytularnym w kościele Nativité de la Sainte Vierge de Villars les Dombes. Uczestniczył w licznych kursach mistrzowskich prowadzonych przez wybitne autorytety w dziedzinie wykonawstwa literatury oraz improwizacji organowej.

W 2012 roku został półfinalistą słynnego konkursu Grand Prix Les Grande Orgue de Chartres.

Występował w Polsce i Europie (głównie Francja i Niemcy). Wykonał wiele recitali organowych oraz koncertów kameralnych w ramach prestiżowych festiwali.

Współpracował z zespołem Mazowsze, Big Bandem UMFC, Teatrem Polskim oraz Teatrem Dramatycznym w Warszawie, Teatrem Akademickim Uniwersytetu Warszawskiego, Państwową Szkołą Baletową im. R. Turczynowicza, Akademią Teatralną, Fundacją Oh!pera oraz z wieloma artystami z kręgu muzyki klasycznej, teatralnej, jazzowej i rozrywkowej. Jego pierwsza płyta w zakresie muzyki jazzowej Event Horizon (2017) współtworzona z perkusistą Gniewomirem Tomczykiem odniosła duży sukces i spotkała się z wieloma pochlebnymi opiniami czołowych pism i portali jazzowych (Jazz Forum, Ether Jazzu).

Obecnie jest pedagogiem w Szkole Muzycznej im. R. Padlewskiego oraz Lycée Français de Varsovie (LFV) w Warszawie.

## I. Ocena dorobku artystycznego

Repertuar Doktoranta obejmuje szeroki wachlarz stylów: od muzyki klasycznej poprzez improwizacje organowe, aż po muzykę *quasi* jazzową, rozrywkową i filmową. Być może tak duża rozpiętość stylistyczna spowodowała, że w programach koncertów znajdziemy tylko dwa utwory Dietricha Buxtehudego, nieliczne preludia i fugi Johanna Sebastiana Bacha oraz wybrane części z symfonii organowych Vierne'a, Widora i Duruflégo oraz *Muzykę Niedzielną* Petra Ebena. Artysta występował na prestiżowych europejskich festiwalach, co świadczy o wysokim kunszcie wykonawczym. W repertuarze doktoranta znajdują się liczne pozycje z gatunku muzyki rozrywkowej i filmowej co świadczy o tym, że Andrzej Mikulski swobodnie porusza się w różnych gatunkach i stylach. Ma też na swoim koncie własne kompozycje. Utwory zawarte na płycie CD stanowią dzieło poddane ocenie w niniejszej recenzji.

## II. Merytoryczna ocena pracy

Dysertacja doktorska Pana mgr Andrzeja Mikulskiego dotyczy bardzo szeroko zakrojonej problematyki. Dociekania badawcze autora skupiają się wokół następującego tematu: „Rozwój muzyki organowej w świetle innowacyjności zastosowania instrumentu na przykładzie wybranych utworów solowych i kameralnych od II połowy XX wieku do współczesności”. Trafność podjętego tematu jest z całą pewnością bezdyskusyjna. Należy wskazać, iż dotychczas brakuje kompleksowego opracowania niniejszego zagadnienia, zaś z uwagi na brak całościowego polskojęzycznego opracowania przedstawiona praca w pewnym zakresie wypełnia lukę w dotychczasowych badaniach.

W tym miejscu trzeba wspomnieć o tym, że wiek XX i XXI w historii muzyki organowej to okres bogaty w twórczość wybitnych kompozytorów, dlatego też wybór kompozycji najbardziej reprezentatywnych i innowacyjnych pod kątem wykorzystania instrumentu nastęrcza wielu trudności.

Olbrzymi wpływ na muzykę współczesną ma twórczość symfoników francuskich. Niektórzy kompozytorzy do dziś kontynuują tę stylistykę, wykorzystując organy w sposób tradycyjny. Nurt awangardy nie został w literaturze organowej zapamiętany, a twórczość ta po latach wykonywana jest sporadycznie, choć tu sposoby wykorzystania organów odgrywają zdecydowanie większą rolę.

Wybór dzieł nagranych na płycie CD powinien uwzględniać przede wszystkim kompozycje, które w swojej stylistyce w sposób najbardziej dobitny i jaskrawy wskazują na innowacyjność zastosowania instrumentu w utworach solowych i kameralnych skomponowanych od II połowy XX wieku do współczesności. W moim przekonaniu katalog stylów muzycznych i gatunków muzyki organowej omawianego okresu nie został w pełni wyczerpany. Odczuwa się niedosyt kompozycji nawiązujących do symbolizmu muzycznego. W szczególności dzieła Sofii Gubaiduliny - *In Croce, Hell und Dunkel* czy *Detto I* - mogłyby

stanowić doskonale przykłady tej stylistyki we współczesnej muzyce organowej. Zabrakło także dzieł z gatunku muzyki programowej. Jako przykład może posłużyć twórczość Petra Ebena: „Faust”, „Hiob”, „Witraże”, „Landscapes of Pathmos” i inne utwory. Ponadto wydaje się zasadne zaprezentowanie kompozycji z gatunku *minimal music*, w szczególności Philippa Glassa, na co jednak doktorant się nie zdecydował. Można było także pokusić się o nagranie utworu w stylu tzw. *topofonii*, która została ukazana m.in. w utworze *Schall und Hall* Alfreda Schnittkego. Powstało także kilka utworów napisanych na dwoje organów (efekt przestrzenny).

Konkludując powyższe rozważania należy stwierdzić że idei i nurtów było wiele, stąd wybór opisywanych utworów wydaje się zawężony.

W moim odczuciu *Jubilate per organo* Augustyna Blocha i *Multiplicatio per organo solo* Norberta Mateusza Kuźnika są zbieżne stylistycznie. W zasadzie można powiedzieć, że oba utwory utrzymane są w nurcie zarówno sonorystycznym jak i aleatorystycznym. Podobnie w jednakowej, choć oczywiście całkowicie odmiennej stylistyce utrzymane są kompozycje *Annum per annum* Arvo Pärta i *Estampie* Franza Danksagmüllera. Oba są „archaizujące” poprzez zastosowanie skal modalnych, choć w tym przypadku podobieństwo wydaje się mniejsze.

Z uwagi na charakter utworu dyskusyjne i nieoczywiste jest stwierdzenie, kto jest wykonawcą w *Étude No. 1 Harmonies* György Ligetiego – czy jest to osoba grająca utwór na klawiaturze czy raczej na ostateczny kształt utworu większy wpływ ma osoba to, która rejestruje? Z tego względu być może warto było pokusić się o zaprezentowanie dwóch wizji wykonawczych tej kompozycji – jednej z perspektywy wykonawcy, a drugiej z punktu widzenia registratora.

Podsumowując rozważania dotyczące wyboru utworów, należy uznać że choć wykorzystane kompozycje nie w pełni ukazują możliwie innowacyjne wykorzystanie organów, to jednak ich wybór można określić jako uzasadniony z uwagi na ich zróżnicowany charakter co w istotnym zakresie przyczynia się do zmiennej konstrukcji napięciowej i emocjonalnej całej płyty. Ponadto ich interpretacja jest bardzo przekonująca. To właśnie warstwa wykonawcza stanowi w moim odczuciu największą wartość „dzieła muzycznego”. Doktorant dysponuje bowiem bardzo dobrą techniką manualną, a także

wyobraźnią muzyczną tak potrzebną do świadomego wykonawstwa muzyki współczesnej. Wartość samą w sobie stanowi z kolei Msza es-moll autora pracy. Język muzyczny tej kompozycji jest bardzo oryginalny. W kwestii wykorzystanego instrumentarium uważam, że wybór instrumentów został dokonany zgodnie ze stylistyką wybranych dzieł, a wartość brzmieniowa organów zasługuje na uznanie.

Przedstawiona dysertacja doktorska stanowiąca opis dzieła nie jest spójna. Już rozdział I skonstruowany jest w sposób nie do końca przemyślany. Wydaje się, że Autor analizuje treści zawarte w tej części pracy w sposób chaotyczny i nieuporządkowany.

Pierwszy rozdział pracy stanowi, bowiem swoisty konglomerat różnorodnych wątków o charakterze teoretycznym i muzykologicznym, jednak po ich głębszej analizie wychodzi na jaw brak ich logicznego uzasadnienia. Znajdziemy tu bowiem sporą dawkę wiedzy o historii muzyki współczesnej, ale nie do końca jestem w stanie uchwycić myśl przewodnią Autora. Doktorant stosuje bowiem wiele terminów, których nagromadzenie wydaje się niezasadne. Nagminne operowanie trudnymi pojęciami powoduje bowiem, że język pracy staje się, aż z nadto „patetyczny”, a przez to wstęp i I rozdział dysertacji traci na płynności i potoczności w odbiorze czytelnika. Tytułem przykładu można by wskazać takie pojęcia jak: „postmodernistyczny pluralizm”, „teoria intertekstualności Stanisława Balbusa”, „pojęcie determinizmu i indeterminizmu”, „estetyczny radykalizm”, „idea muzyki onomatopiecznej”, „ideał archetypiczności organów”. W moim odczuciu w rozdziale I powinno nastąpić czytelne określenie potraktowania organów jako instrument innowacyjny. Przede wszystkim należy wskazać kto po raz pierwszy wykorzystał jakąś metodę wykorzystania organów i dlaczego. Powinny też zostać opisane dokonania osób, które przyczyniły się do rozwoju rzeczonyj innowacyjności instrumentu, jak choćby Gerd Zacher, Peter Bares czy Zsigmond Szathmary. Są to przecież eksperci w dziedzinie wykonawstwa muzyki współczesnej, a wielu żyjących kompozytorów dedykowało im z resztą swoje utwory.

Rozdział drugi zawiera opis instrumentów, w których zostały wprowadzone innowacyjne rozwiązania – przedstawione zostały ciekawe przykłady. Nie mogę jednak oprzeć się wrażeniu, że brakuje tu mikrotonowego instrumentu Fokkera, gdzie w oktawie znajduje się aż 31 tonów.

Lektura rozdziału III pracy, którego przedmiotem jest interpretacja zarejestrowanych na płycie utworów zasługuje na uznanie. Argumentacja, którą posługuje się Autor dowodzi, że posiada on dużą wiedzę dotyczącą przede wszystkim środków wyrazu którymi posługują się kompozytorzy muzyki organowej powstałej od II połowy XX wieku do współczesności i potrafi je właściwie interpretować. Wywody doktoranta wskazują na jego dużą znajomość omawianego zagadnienia i uzasadniają twierdzenie, że Autor przedstawionej dysertacji w sposób wnikliwy i dokładny opisuje wybrane utwory. Wnioski końcowe dotyczące najważniejszych cech poszczególnych kompozycji są celne i dokładne. Mimo to kompozycje Blocha i Kuźnika są wysoce kontrowersyjne i nie do końca do mnie przemawiają. Rozdział IV stanowi o istniej wartości dodanej przedstawionej pracy. Już sama kompozycja, której Autorem jest zresztą sam Doktorant jest bardzo innowacyjna. Chciałbym dodać,

że styl i estetyka tego utworu, były dla mnie dotychczas zupełnie nieznane, dlatego jestem wdzięczny Autorowi, że zapoznając się zarówno ze skomponowanym przez Niego dziełem artystycznym, jak i z jego równie dokładnym opisem, mogłem po raz pierwszy zetknąć się z tak nowatorską i oryginalną stylistyką dzieła muzycznego.

Poważnym uchybieniem jest częste korzystanie z *Wikipedii* jako źródła, szczególnie na poziomie pracy doktorskiej. Z tego względu przed jej ewentualną publikacją należy dokonać korekty wykorzystanych źródeł i rozszerzyć bibliografię. Poza tym jeżeli dysertacja ma być opublikowana, należy dokonać rewizji uchybień w zakresie interpunkcji, prawidłowości użytych przypadków, rodzajników, uporządkowania przypisów oraz literówek.

### III. Konkluzja

Wyrażone zastrzeżenia nie dyskredytują mojego przekonania o wartości merytorycznej pracy doktorskiej mgr Andrzeja Mikulskiego. Dokonania artystyczne pozycjonują go jako jednego z najbardziej obiecujących i perspektywicznych artystów młodego pokolenia. Stwierdzam, że praca doktorska Pana mgr Andrzeja Mikulskiego stanowi oryginalne opracowanie twórcze nakreślonego przez Autora problemu badawczego. Jest to tak naprawdę unikatowe opracowanie przedstawionego zagadnienia, dlatego w pewien sposób wypełnia dotychczas istniejącą lukę w literaturze przedmiotu. Dotyczy bowiem problemu, który dotychczas w polskiej literaturze przedmiotu nie został kompleksowo opisany. Autor wykazał się rozległą wiedzą teoretyczną oraz umiejętnością samodzielnej pracy artystycznej. Na szczególne podkreślenie zasługuje jednak wysoka jakość dołączonego nagrania płytowego, które dowodzi o prawdziwym kunszcie artystycznym doktoranta i potwierdza jego głębokie zrozumienie muzyki organowej XX i XXI wieku.

Recenzowana rozprawa w pełni spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim, określone w artykule 13 ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z 14.03. 2003r.. W związku z powyższym wnoszę o dopuszczenie Pana magistra Andrzeja Mikulskiego do dalszych etapów postępowania w przewodzie doktorskim.

Z wyrazami szacunku,

Jan Balcerowski